

SIDE 01/06	
JUSTISDEPARTEMENTET	
16 APR 2009	
SAKSBEH	200807883
AVDELING	LOV/ES/ISA/NAJ
OKRIST	62

Fra: Odd A. Jakobsen, kontaktutvalget, Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt.

Til: Henning A. Jakobsen, lovavdelingen ved Justisdepartementet, telefax: 22 24 27 25.

Deres ref.:
2008007883 ES MVO/HAJ/bj

Dato:
15.04.2009

**HØRING – RAPPORT "ETTERKONTROLL AV
REGLENE OM STRAFFERETTSLOG
UTILREGNELIGHET, STRAFFERETTSLOGE
SÆRREAKSJONER OG FORVARING"**

KONTAKTUTVALGET – INNSATTGRUPPEN (KU)
ILA FENGSEL, FORVARINGS – OG SIKRINGSANSTALT

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

15.4.2009

**HØRING – RAPPORT "ETTERKONTROLL AV REGLENE OM
STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIGHET, STRAFFERETTSLIGE
SÆRREAKSJONER OG FORVARING"**

Viser til høringsbrev, høringsnotat og adresseliste av 15. desember 2008 fra justisdepartementet der Kontaktutvalget/innsattgruppen ved Ila er oppført som høringsinstans i forbindelse med rapporten "Etterkontroll av reglene om stafferettslig utilregnelighet, strafferettslige særreaksjoner og forvaring".

Det vises for øvrig til mail fra departementet av 30.03.2009 der fristen for høringssvaret utsettes til 15.04.2009.

Innsattgruppen vil poengtere at den støtter seg til innsendt høringsuttalelse fra fangenes interesseorganisasjon KROM. Vi ønsker likevel å kommentere punktene i høringsbrevet og i tillegg si noe generelt om forvaringens innhold. Dette særlig fordi innsattgruppen ikke ble inkludert i forarbeidet knyttet til utredningsgruppens rapport.

Innsattgruppen vil utdype sin fortvilelse over ikke å ha vært samarbeidspart i det innledende arbeid utredningsgruppen hadde i forbindelse med rapporten.

Det var svært stor forhåpning og spenning blant de innsatte ved Ila forut for rapporten og skuffelsen var til å føle og ta på når rapporten endelig forelå. Majoriteten av de innsatte følte at hele rapporten var "kjøpt og betalt". Innsattgruppen finner også sammensetningen av utredningsgruppens medlemmer som svært betenkelig, dette da denne gruppen, etter de innsattes syn, ikke var uhildet i sitt mandat til rapporten.

1. Soningsprogresjon

De mannlige forvaringsdømte sitter fortrinnsvis hele forvaringsdommen ved Ila. Det er pr. dags dato vært overføring til åpen soning ved to tilfeller. Når man også ser på det forholdsvis store antallet løslatte forvaringsdømte blir denne formen for løslatelse, i mange av tilfellene, svært betenkelig. Man vet at soning under svært høy sikkerhet, som Ila representerer, er skadelig over tid. Dette medfører at den innsatte vil stå dårlig rustet til å takle noen av de forutsetningene samfunnet krever i det daglige. Mange av de forvaringsdømte er derfor overlatt til seg selv ved direkte løslatelse fra Ila og det stilles derfor store spørsmålstegn til

mangelen på ansvar innen kriminalomsorgen når det kommer til lemping på soningsforholdene når forvaringsdommen nærmer seg minstetid.

Det virker som kriminalomsorgens sentrale forvaltning og regionalt nivå ikke tar denne problemstillingen på alvor og med det pålegger de åpne anstaltene å ta imot forvaringsdømte som er i slutten av soning på minstetid.

Tidsubestemtheten og uforutsigbarheten forvaringen medfører en faktor som er svært psykisk utfordrende for den forvaringsdømte. I fangenes øyne representerer Ila-modellen i stor utstrekning både tidsubestemthet og uforutsigbarhet. Fra fangenes ståsted, er det essensielt at man i størst mulig grad løsrives fra den tidsubestemthet og uforutsigbarhet som er forbundet med Ila-modellen. Vår mening er at dette best kan gjøres ved at forvaringsfanger sluses ut gjennom allerede eksisterende åpne anstalter.

De åpne anstaltene som allerede finnes vil derfor være det eneste alternativet for utslusning fra Ila. De åpne anstaltene er i utgangspunktet godt nok rustet til å kunne ta imot forvaringsfanger. Skulle behovet for samarbeide med psykolog, psykiater eller lignende være tilstede for å få den forvaringsdømte over på en av de nåværende åpne anstaltene burde dette være gjennomførbart lokalt. Ideen om at fanger skal sone siste rest av sin dom nær der de ønsker løslatelse/bosettelse, taler også for en utslusningsmodell uavhengig av Ila. På en slik måte vil man også kunne unngå en uheldig konsentrasjon av løslatte forvaringsfanger i Oslo-området.

Innsattgruppen er av den oppfatning at en utslusningsenhet underlagt Ila vil være lite aktuell. Det er en forutsetning at de forvaringsdømte blir overført til anstalter med lav sikkerhet som ikke er underlagt regimet Ila fengsel vil representer. Dette for å få til en utslusning slik intensjonen med åpen soning er ment å være. Det vil også være en ekstra belastning for den forvaringsdømte å måtte forholde seg til Ila når man skal se fremover mot en løslatelse. Det at Ila skal ha region i en slutfase vil medføre mye frustrasjon for den forvaringsdømte som fra før har måtte forholde seg til det Ila står for.

Innsattgruppen arrangerte, i regi av kontaktutvalget, forvaringskonferanse den 5. november 2008. Ved konferansen var overføring til åpen anstalt et av punktene som ble diskutert. To medlemmer av Justiskomiteen var representert ved konferansen, Akthar Chaudry fra SV og Jan Arild Ellingsen fra FRP. Begge medlemmene fant det svært betenkelig at de nåværende åpne anstaltene ikke sa seg villig til å motta forvaringsfanger. Det ble fra begge side poengtert at det kun var én kriminalomsorg i landet og de pliktet til også å ivareta forvaringsfangenes rett til utslusning. Medlemmene fant det merkelig at de åpne anstaltene fungerte som små "Kongevelder" og dermed så disse det som sin rett til å ekskludere forvaringsdømte fra sine rekrutteringer.

2. Godtgjørelse til juridisk bistand ved begjæring om prøveløslatelse

Innsattgruppen ser et helt klart behov av juridisk bistand i forbindelse med prøveløslatelse. Dette behovet er like aktuelt både når det gjelder administrativ løslatelse samt prøving av løslatelsesspørsmålet i rettslig sammenheng.

Man har merket seg flere svakheter ved å måtte "jobbe" med/mot Ila i forbindelse med disse formene for løslatelse. Ved administrativ løslatelse ser man at ledelsen ved Ila generelt trenerer selve løslatelsen i svært lang tid utover minstetiden. Den forvaringsdømte kan risikere

å måtte bli værende ved anstalten inntil et år over minstetiden før han blir løslatt/overført til overgangsbolig etc.

Dette er svært frustrerende for den innsatte ved atter å måtte gå i det uvisse. Den innsatte føler seg overkjørt og får heller ikke konkrete svar på hvorfor ventetiden er så lang. Denne formen for venting på løslatelse/overføring føles som en videresoning av forvaringen og den innsatte får en følelse av at dette kunne vært unngått om han hadde begjært deg løslatt via rettslig innstans.

De innsatte som er blitt enig med ansvarsgruppen og ledelsen om administrativ løslatelse/overføring, gir uttrykk for å ha blitt lurt og mange opplever denne formen for "soningsoverskridelse" som urettferdig. Den innsatte sitter ofte igjen med en bitter bismak der ledelsen kanskje har et ønske om et noe lengre opphold ved anstalten for å modne den innsatte før løslatelse/overføring.

Administrativ løslatelse kan dermed føles som en smidig måte å omgå rettsapparatet på for å få en forlengelse av forvaringsperioden, noe Ila kanskje ikke ville fått om saken hadde havnet i retten. Dette momentet er av en såpass alvorlig karakter og muligheten til juridisk bistand, i god tid før minstetid, må innføres for å sikre at rettsikkerheten blir overholdt og også for å forhindre stor urett.

Når det gjelder forarbeidet rundt en rettslig avgjørelse vedrørende spørsmålet om prøveløslatelse fra forvaring er det antydnet fra både Ila og justissekretariatet at kriminalomsorgens veilednings – og aktivitetsplikt er så vidtrekkende at det i utgangspunktet ikke er behov for juridisk bistand i forbindelse med spørsmålet rundt prøveløslatelse.

Dette finner innsattgruppen svært betenkelig. Man må i utgangspunktet være klar over antallet ganger kriminalomsorgen rettslig har fått påpekt klare brudd på Menneskerettighetskonvensjonen grunnet sendretktighet og trenering i løslatelsessaker fra forvaring.

Dette faktum alene gjør det klokkeklart at behovet for juridisk bistand i forkant av løslatelsesspørsmålet er til stede. Når man med dette vet at Ila ikke oppfyller de generelle krav som stilles til veilednings – og aktivitetsplikten er det ingen annen løsning enn å tillate fri juridisk bistand på ethvert punkt rundt løslatelsesspørsmålet.

Gruppen forvaringsdømte har i større utstrekning enn andre innsatte behov for støtte fra utsiden i form av jurist. Dette begrunnes i det særlige behovet for å ivareta en utsatt gruppe innsatte som ofte ikke er klar over sine rettigheter og som heller ikke får dette opplyst av kriminalomsorgen i.h.t. veiledningsplikten. I tillegg er forvaring en tidsubestemt særreaksjon der selve løslatelsestidspunktet er langt mer usikkert enn hva som er tilfelle ved ordinære fengselsdommer. Det vises eksempelvis til at en forvaringsdom kan forlenges.

3. Om forvaringens innhold

3.1 Kontaktbetjentsordningen

Innsattgruppen vil peke på problemene ved kontaktbetjentsordningen. De forvaringsdømte er alle tildelt to kontaktbetjenter, en primær og en sekunderkontakt. Disse betjentene skal "lede"

den innsatte gjennom soningen ved å bistå ved søknader samt ansvarsgruppemøter. Kontaktbetjentene arbeider for å opprette en god tone mellom seg og den innsatte.

Kontaktbetjentene skal også utføre sikkerhetstiltak mot sin kontaktinnsatt, nevner stripping, rapportskrivning i forbindelse med mistanke om brudd på forskrifter, refselsler m.m. Når man også vet at kontaktbetjenten jobber mot sin kontaktinnsatt i alle ledd der dette medfører nødvendighet blir situasjonen direkte uholdbar for den innsatte. Dette er en dobbeltrolle som verken den innsatte eller den ansatte er tjent med.

3.2 Miljøterapeutenes rolle ved forvaringsanstalten

Det er ansatt en større gruppe med miljøarbeidere i form av pedagogisk art, vernepleiere, sosionomer og lignende. Denne gruppen innehar de samme arbeidsoppgavene som de fengselsfaglige ansatte, dette mener innsattgruppen faller svært uheldig ut og denne bruken anses som en sløsing med resurser. Denne bruken av pedagogisk fagarbeidere burde vært omstrukturert på lik linje med Bredtveit-modellen. Miljøarbeiderne ved Bredtveit går i sivile klær og har også en pedagogisk innfalsvinkel mot de kvinnelige forvaringsdømte. Denne modellen fungerer og vi hadde sett denne modellen innført også her ved Ila.

Gruppen pedagogiske fagarbeidere burde fratas sin rolle innen den statiske sikkerheten for å kunne gå inn i en dynamisk rolle opp mot den innsatte.

3.3 Programavdelingen

Programavdelingen ved Ila innehar den noe spesielle oppgaven med å "endre" den forvaringsdømte. Denne formen for endringsarbeid er omtalt som veien ut av forvaringsens klør. All deltagelse på program av variert slag skal være basert på en frivillig basis. Dessverre er dette en sannhet med modifikasjoner. Innsattgruppen vil poengtere at deltagelse på programmene blir brukt som et pressmiddel for å "endre" den innsatte og også for å pynte på Ila's statistikk. Programmene blir brukt som pressmiddel for progresjon, noe som er stikk i strid med den grunnleggende tanken rundt frivillighet. Dessverre har det festet seg en ukultur, både i ledelsen ved Ila og ved regionalt nivå når det gjelder bruken av frivillig tvang for deltagelse ved programmene.

Når den forvaringsdømte søker om fremstillinger, godkjenning for fellesfremstillinger, arbeid i gartneri, permisjon etc. vil spørsmålet rundt deltagelse ved programmer alltid være et spørsmål i forbindelse med avgjørelsen av søknaden. Innsattgruppen har lagt spesielt merke til at hovedtyngden av alle avslagene som blir gitt begrunnes i mangelen på deltagelse ved programmer.

Når den innsatte klager på denne avgjørelsen til regionalt nivå ser man at også regionen henger seg på samme begrunnelse for avslaget som ledelsen ved Ila.

Den frivillige tvangen er et tema som er diskutert med ledere og øvrige ansatte ved programavdelingen ved flere anledninger uten at man ser en endring på praksisen.

Denne problemstillingen er av en såpass alvorlig karakter at den, etter innsattgruppens mening, må bli belyst og ryddet opp i.

Det vises for øvrig til KROMs betraktninger vedrørende fangevokters rolle i programdriften.

3.4 Generelt

Forvaringen burde evalueres på en årlig basis. Dette er det stor enighet for innen innsattgruppen. Grunnlaget for denne uttalelsen ligger i innsattes opplevelse av at Ila utfører et kvalitativt dårlig arbeid. Når man går inn i forvaringens intensjoner ser man at det reelle innholdet i forvaringen opp mot det ideelle er svært langt fra hverandre. Forvaringsdommen oppleves ikke som kvalitativt bedre enn soning av vanlig dom. Man får en følelse av ren oppbevaring fra samfunnet, en oppbevaring som i stor utstrekning ikke gir noen mening.

Dette er svært beklagelig. Tidsubestemtheten og uforutsigbarheten ved forvaringen er en så stor belastning for de innsatte. Ulempene og belastningene som følger av tidsubestemtheten burde i det minste kompenseres gjennom at forvaringens intensjoner etterleves i praksis. Dette både med hensyn til det hverdagslige soningsklimaet i forvaringsanstalten og det kvalitative faglige innholdet. Forvaringsinstituttet fremstår som meningsløst så lenge intensjonene ikke etterleves.

4. Tilsynsordningen

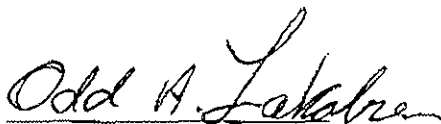
Tilsynsrådet er det eneste stedlige kontrollorgan den forvaringsdømte ved Ila har å forholde seg til ved klage på anstaltens interne arbeide. Tilsynsrådet har ikke en reel sanksjonsmyndighet eller beslutningsmyndighet. Når en innsatt inngir en klage mot Ila vil tilsynsrådet føre den innsattes klage videre til ledelsen ved anstalten. Vår erfaring er at ledelsen ved Ila sjelden eller aldri tar rådets henvisning til følge og innsatte er like langt i sin misnøye. Tilsynsrådet har selv gitt uttrykk for, i en av sine årsrapporter, at de ikke tilfredsstiller de krav en tilsynsordning skal medføre.

Dette er et stort problem for de innsatte da Ila egentlig ikke har annet kontrollorgan enn regionen og kriminalomsorgens sentrale forvaltning å forholde seg til. Den eneste utvei for den innsatte er å bringe saker inn for eksterne instanser, eksempelvis Sivilombudsmannen, Datatilsynet, Fylkesmannen etc. Å bringe saker inn for eksterne instanser er imidlertid forbundet med komplikasjoner, ofte fordi forvaringsdømte ikke vet hvor de skal henvende seg for å få hjelp i situasjoner der de føler seg urettmessig behandlet.

Tilsynsrådet er selv underlagt kriminalomsorgen ved regionalt nivå som både oppretter, lønner og godkjenner representantene innad i rådet. Dette medfører at tilsynsrådets arbeidsgiver er kriminalomsorgen. Dette er habilitetsmessig betenkelig.

Innsattgruppen vil derfor påpeke et stort behov av en stedlig tilsynsordning, ikke bare ved Ila men ved alle landets anstalter. En slik ordning må inneha både sanksjonerings- og beslutningsmyndighet overfor kriminalomsorgen. Dette vil ivareta de innsattes rettigheter samtidig som anstaltene hele tiden har et organ som vil påse at anstaltene opprettholder de plikter de har ovenfor innsatte.

For kontaktutvalget/innsattgruppen ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt,

Odd A. Jakobsen